

Svanenmärkning av
Dagligvarubutiker

Version 4.1 • 21 juni 2023 – 31 augusti 2027

Innehåll

Vad är en Svanenmärkt dagligvarubutik?	4
Varför välja Svanenmärkning?	4
Vad kan Svanenmärkas?	5
Hur ansöker man?	5
Sammanfattning	7
1 Beskrivning av butiken	8
2 Sortiment	9
3 Matsvinn	17
4 Energi och klimat	20
5 Avfall	24
6 Inköp	29
7 Butikens transporter vid e-handel	31
8 Ledningens ansvar	31
9 Poängsammanställning	33
Regler för Svanenmärkning av tjänster	34
Efterkontroll	34
Kriteriernas versionshistorik	34

Bilaga 1 Lista på vilka varor som räknas som förbrukningsvaror

079 Dagligvarubutiker, version 4.1, 6 februari 2024

Kontaktinformation

Nordiska Ministerrådet beslutade 1989 att införa en frivillig officiell miljömärkning, Svanen. Nedanstående organisationer/företag har ansvaret för det officiella miljömärket Svanen på uppdrag av respektive lands regering. För mer information se webbplatserna:

Danmark

Miljömärkning Danmark
info@ecolabel.dk
www.svanemaerket.dk

Finland

Miljömärkning Finland
joutsen@ecolabel.fi
www.ecolabel.fi

Sverige

Miljömärkning Sverige
info@svanen.se
www.svanen.se

Island

Norræn Umhverfismerking
á Íslandi
svanurinn@ust.is
www.svanurinn.is

Norge

Miljømerking Norge
info@svanemerket.no
www.svanemerket.no

Detta dokument får kopieras endast i sin helhet och utan någon form av ändring. Citat får göras om källan, Nordisk Miljömärkning, omnämns.

Vad är en Svanenmärkt dagligvarubutik?

Svanenmärkta dagligvarubutiker uppfyller stränga miljökrav inom branschen och har tagit ett helhetsgrepp om sitt miljöarbete. Det innebär att de är bland de miljömässigt bästa i sin bransch.

Butikerna arbetar strukturerat och aktivt med att erbjuda ett mer hållbart sortiment. Svanenmärket är ett effektivt redskap för att minska butikens miljö- och klimatavtryck och bidrar aktivt till att uppfylla flera av FN:s hållbarhetsmål, särskilt mål 12 om ansvarsfull konsumtion och produktion.

Svanenmärkta dagligvarubutiker:

- Uppfyller gränsvärde för försäljningsandel av ekologisk mat och dryck samt MSC-märkt fisk.
- Uppfyller gränsvärde för försäljningsandel av miljömärkta varor.
- Erbjuder livsmedel som bidrar till en mer hållbar matproduktion.
- Arbetar aktivt med förebyggande av matsvinn.
- Begränsar sin energianvändning och klimatpåverkan.
- Källsorterar effektivt för att minska mängden restavfall, samt säkerställa möjligheten till materialåtervinning och resursutnyttjande.
- Väljer miljömärkt vid egen förbrukning av varor och tjänster.
- Utbildar medarbetarna så att alla blir delaktiga i miljöarbetet.

Varför välja Svanenmärkning?

- Svanenmärkta dagligvarubutiker får använda miljömärket Svanen i sin marknadsföring. Svanenmärket har mycket hög kännedom och trovärdighet inom Norden.
- Svanenmärket är ett enkelt sätt att kommunicera miljöarbete och miljöengagemang till kunderna.
- Svanenmärket klargör vilka miljöbelastningar som är viktigast och visar därmed hur man som företag kan minska utsläpp, resursförbrukning och avfallsbelastning.
- En miljöanpassad produktion ger ett bättre utgångsläge inför framtida miljökrav från myndigheterna.
- Svanenmärkning kan betraktas som en vägledning för arbetet med miljöförbättringar inom verksamheten.
- Svanenmärkningen innehåller inte bara miljökrav utan även kvalitetskrav, eftersom miljö och kvalitet ofta går hand i hand. Det betyder att en Svanenlicens också kan ses som en kvalitetsstämpel.

Vad kan Svanenmärkas?

Butiker som har ett brett sortiment inom flera varugrupper och säljer minst 50 procent dagligvaror kan Svanenmärkas. Dagligvarubutiken kan vara en enskild butik, ingå i en större kedja, grossisthandel eller en webbutik.

Ingår butiken i en kedja kan butiken använda sig av centrala beslut och rutiner för att uppfylla och dokumentera krav.

Webbutiker med flera lagrings- och plockplatser och som vill marknadsföra hela sin verksamhet som Svanenmärkt måste ansöka som en kedja oavsett antalet enheter. Webbutiker som använder sig av underleverantörer i samband med lagring och plockning av varor kan Svanenmärkas om underleverantören är Svanenmärkt. Om varorna passerar flera aktörer innan de plockas, är det den sista lagerhållningsplatsen som omfattas av licensen.

Hur ansöker man?

Ansökning och kostnader

För information om ansökningsprocessen och avgifter för denna produktgrupp hänvisar vi till respektive lands hemsida. För adresser se sidan 2.

Vad krävs?

Ansökan ska bestå av ett webbformulär samt dokumentation som visar att kraven är uppfyllda.

Kriterierna för Dagligvarubutiker består av en kombination av obligatoriska krav och poängkrav. De obligatoriska kraven markeras O + nummer och ska alltid uppfyllas. Poängkraven markeras P + nummer och för varje poängkrav som uppfylls ges en viss poäng. Poängen räknas samman och för att licens ska erhållas måste en viss poängsumma uppfyllas.

För varje krav är det beskrivet hur kravet ska dokumenteras. Det finns också symboler som används för att underlätta arbetet. Symbolerna är:

- Ladda upp
- Fyll i webbformulär
- Kravet kontrolleras på plats.

För att få Svanlicens krävs att:

- Samtliga obligatoriska krav uppfylls
- Minst 9 av den totala poängsumman uppnås, se krav O16
- Nordisk Miljömärkning har kontrollerat på plats

All information som sänds till Nordisk Miljömärkning blir konfidentiellt behandlat. Underleverantörer kan skicka dokumentationen direkt till Nordisk Miljömärkning som också behandlas konfidentiellt.

Licensens giltighetstid

Miljömärkningslicensen gäller så länge kriterierna uppfylls och till dess kriterierna slutar gälla. Kriterierna kan förlängas eller justeras, i sådana fall förlängs licensen automatiskt och licensinnehavaren meddelas.

Senast 1 år innan kriterierna slutar gälla meddelas vilka kriterier som ska gälla efter kriteriernas sista giltighetsdatum. Licensinnehavaren erbjuds då möjlighet att förnya licensen.

Kontroll på plats

I samband med ansökan kontrollerar Nordisk Miljömärkning vanligen på plats att kraven uppfylls. Vid kontrollen ska underlag för beräkningar, original till inskickade intyg, mätprotokoll, inköpsstatistik och liknande som styrker att kraven uppfylls kunna uppvisas.

Frågor

Vid frågor, kontakta gärna Nordisk Miljömärkning, se adresser på sidan 2. Mer information och hjälp vid ansökan kan finnas. Besök respektive lands hemsida för ytterligare information.

Sammanfattning

Dagligvarubutiker som har ett brett sortiment inom flera varugrupper, och där dagligvaror står för mer än 50 % av försäljningen (baserat på omsättning), kan ansöka om Svanen. Det kan vara en enskild butik, en enskild butik i en kedja, webbutik eller grossisthandel.

I generation 4 av kriterierna för dagligvarubutik har Nordisk Miljömärkning fokuserat på att ställa krav inom de mest relevanta områdena för en dagligvarubutik där den största miljönyttan kan göras. Samtidigt har Nordisk Miljömärkning lagt stor vikt vid att skapa krav som för butiken ger ett mervärde, är kommunikativa och som i praktiken fungerar att dokumentera.

De områden som lyfts fram i generation 4 är sortiment, matsvinn, energi och klimat, avfall, inköp, egna transporter och utbildning och kommunikation.

När det gäller sortimentet ställer Nordisk Miljömärkning fortsatt krav på försäljningsandel ekologiskt och miljömärkt, men med skärpta gränsvärden och inte längre med möjlighet att uppfylla kravet med antal artiklar såsom i generation 3. Sortimentetskravet har också kompletterats med ytterligare krav på GMO, närproducerat och hållbar matproduktion.

Området matsvinn har utvecklats och skärpts. En Svanenmärkt butik ska i generation 4 mäta, följa upp och rapportera mängd, samt arbeta med konkreta åtgärder för att förbygga och reducera matsvinn.

Energi och klimat är ett stort och viktigt område där det i generation 4 skett en del förändringar jämfört med tidigare generation. Nordisk Miljömärkning väljer att frångå det energiverktyg som använts för att beräkna butikens energieffektivitet med tillhörande gränsvärden för att i stället ställa absoluta krav på genomförda åtgärder, rutiner och system för minskad energianvändning. Detta för att göra det mer hanterbart för butiken, mer kommunikativt och inte lika beroende av uppdateringar.

En Svanenmärkt butik ska fortsätta arbeta med att minimera mängden restavfall, detta genom skärpt gränsvärde och tydligare krav på källsortering. Butiken ska också rapportera mängden organiskt avfall.

Eftersom en Svanenmärkt butik måste ”praktisera vad den predikar” finns det också fortsatt krav på att butiken ska använda miljömärkta förbrukningsvaror och tjänster.

Om en butik driver e-handel där denna står för minst 50 % av omsättningen, tillkommer krav på butikens transporter.

För att engagera butikens ledning ställs det också krav på utbildning och kommunikation hos personal.

För att säkerställa att en Svanenmärkt butik uppfyller miljömärkningskraven under hela licensperioden ska de årligen genomföra en uppföljning för att säkerställa att kraven för Nordisk Miljömärkning uppfylls.

1 Beskrivning av butiken

O1 Beskrivning av butiken

Endast dagligvarubutiker kan Svanenmärkas.

En dagligvarubutik är en butik vars omsättning består till minst 50 % av dagligvaror och som säljer varor inom minst tio kategorier.

Dagligvaror definieras här som livsmedel, drycker samt förbrukningsvaror. För definition av förbrukningsvara, se Bilaga 1.

Med dagligvaror menas här livsmedel, drycker samt förbrukningsvaror.

Följande kategorier av dagligvaror avses:

- Frukt och grönt inkl. färska örter och kryddor
- Kött och fisk: färskt/konserverad/fryst
- Färdigmat
- Pålägg
- Mejeri
- Bröd och kakor: färskt och fryst
- Dryck
- Kaffe, te, kakao
- Konserver i glas-, metall- eller pappförpackningar, olja, kryddor, fonder och torra halvfabrikat
- Barnmat
- Spannmål och bakprodukter
- Snacks, godis och choklad
- Frysta varor
- Glass och frysta bär
- Djurfoder
- Papper: tidningar, tidskrifter, kontorspapper, skrivblock och kuvert
- Hushålls- och toalettpapper, pappersservetter, servetter, levande ljus, bakplåtspapper, muffinsformar och kaffefilter
- Hushållskemikalier
- Hygienprodukter

☞ Ja eller nej. Om Nej: Butiken kan inte Svanenmärkas eftersom kriterierna inte är avsedda för denna typ av butik.

☞ Står butikens e-handel för minst 50 % av den totala omsättningen? Om Ja måste butiken uppfylla kraven i kapitel 7 Butikens transporter vid e-handel.

Bakgrund till O1

Kriterierna är avsedda och anpassade för en dagligvarubutik. En dagligvarubutik definieras här som en butik vars omsättning består av minst 50 % dagligvaror. En dagligvara definieras här som en vara som förväntas förbrukas inom en begränsad period såsom mat, dryck och förbrukningsartiklar. En dagligvarubutik kan vara en enskild butik, en enskildbutik som ingår i en kedja, en grossisthandel eller en webbutik.

Ingår den enskilda butiken i en kedja kan butiken använda sig av centrala beslut och rutiner för att uppfylla krav där dessa gäller för den enskilda butiken. En central inköspolicy kan t.ex. användas för att dokumentera krav som berör butikens inköp.

2 Sortiment

O2 Ekologiskt och MSC-märkt

Butikens försäljningsandel av ekologisk mat, dryck och MSC-märkt fisk måste uppfylla följande gränsvärde:

Land	Gränsvärde
Danmark	20 %
Finland	2,5 %
Island	3 %
Norge	2,5 %
Sverige	6 %

Försäljningsandelen ska beräknas utifrån omsättningen exklusive moms och baseras på det senaste årets försäljningssiffror.

Tobak och snus ska inte ingå i beräkningen.

Med ekologiskt menas mat och dryck märkt enligt EU:s förordningar (EU) 2018/848, KRAV, finska "Solmärket" (Luomu), Nyckelpigan, Debio, Statskontrollerat ekologiskt (Ø-märket), Demeter och Tún-lífrænt.

- ☞ Ange total omsättning av mat och dryck.
- ☞ Ange total omsättning av ekologisk mat, dryck och MSC märkt fisk
- ☞ Dokumentation som bekräftar den totala omsättningen av mat och dryck.
- ☞ Dokumentation som bekräftar omsättningen av ekologisk mat, dryck och MSC märkt fisk.

Bakgrund till O2

Inom industriellt jordbruk har användningen av syntetiska bekämpningsmedel och gödningsmedel på monokulturer lett till markförstöring, föroreningar och förlust av biologisk mångfald. För att uppnå FN:s hållbarhetsmål krävs en förändring till mer hållbara livsmedels- och jordbrukssystem som bevarar ekosystemen, är bättre anpassade till klimatförändringarna och förbättrar markkvaliteten. Ekologisk odling är ett sätt att uppnå detta. Syntetiska bekämpningsmedel och konstgödsel är inte tillåtna och vikt läggs vid ekologisk balans, metoder som tar hand om marken och den biologiska mångfalden, djurens välbefinnande och lokala kretslopp av näringsämnen, energi och andra resurser. Därför arbetar Nordisk Miljömärkning för att öka andelen ekologisk mat.¹

Andelen ekologiska varor i förhållande till total försäljning livsmedel skiljer sig mellan de nordiska länderna. Gränsvärdena är satta utifrån olika butikers faktiska försäljningssiffror och med syfte att ligga något högre än genomsnittet. Det finns dock vissa svårigheter att bedöma rimligheten i dessa gränsvärden då den ekologiska försäljningen har minskat under de senaste åren. Enligt branschorganisationen Organic Sweden fortsatte trenden inom dagligvaruhandeln neråt under 2022. Dock inom offentlig sektor, privata restauranger och i gårdsförsäljning ökade försäljningsvärdet under 2022.²

Med skärpta gränsvärden vill NM stimulera en ökad försäljning av ekologiska livsmedel i dagligvaruhandeln.

P1 Försäljningsandel ekologisk mat, dryck och MSC-märkt fisk

Butiken får poäng om försäljningsandelen ekologisk mat, dryck och MSC-märkt fisk överskrider det obligatoriska gränsvärdet.

Land	1 poäng	2 poäng	3 poäng	4 poäng	5 poäng
Danmark (%)	≥ 20	≥ 22	≥ 25	≥ 30	≥ 35
Finland (%)	≥ 2,5	≥ 3	≥ 4	≥ 6	≥ 8
Island (%)	≥ 3	≥ 4	≥ 5	≥ 7	≥ 10
Norge (%)	≥ 2,5	≥ 3	≥ 4	≥ 6	≥ 8
Sverige (%)	≥ 6	≥ 7	≥ 8	≥ 10	≥ 13

¹ <https://www.nordic-swan-ecolabel.org/nordic-ecolabelling/environmental-aspects/sustainable-raw-materials-and-biodiversity/organic-farming/>

² <https://www.mynewsdesk.com/se/organic-sweden/pressreleases/ekofoersaeljningen-2022-baettre-aen-vaentat-3239646>

O3 Miljömärkta non-food varor

Butikens försäljningsandel av miljömärkta non-food varor måste uppfylla ett visst gränsvärde:

Land	Gränsvärde
Danmark	25 %
Finland	10 %
Island	12 %
Norge	20 %
Sverige	25 %

Försäljningsandelen ska beräknas utifrån omsättningen exklusive moms och ska baseras på det senaste året.

Med miljömärkta non-food varor, menas varor som är märkta med Svanenmärket, EU- Ecolabel, Bra Miljöval, Blå Ängel, TCO certified.

Non-food varor är varor som varken är livsmedel eller drycker och som i sammanhanget definieras som förbrukningsartiklar eller och sällanköpsvaror.

Det är valfritt om butiken vill inkludera omsättning från sällanköpsvaror i beräkningen. Med sällanköpsvaror menas t.ex. heminredning, fritidsvaror, kläder och hemelektronik.

Post och spel ska inte ingå i beräkningen.

- ☞ Ange total omsättning av non-food varor.
- ☞ Ange total omsättning av miljömärkta non-food varor.
- 📁 Dokumentation som bekräftar den totala omsättningen av non-food varor.
- 📁 Dokumentation som bekräftar den totala omsättningen av miljömärkta non-food varor.

Bakgrund till O3

Produktionen och användningen av de flesta förbrukningsvaror har en negativ miljöpåverkan. Omfattningen av den påverkan varierar från en produkt till en annan. Det finns många olika miljömärken på marknaden som styr konsumenterna mot de bästa produkterna i miljöhänseende. Flera av dessa ses ofta i dagligvarubutiker.

NM vill minska påverkan på miljön och hjälpa kunderna att välja miljömässigt bättre alternativ genom att stimulera ökad försäljning av miljömärkta produkter. Detta gör vi genom att skärpa gränsvärdet på försäljningsandel miljömärkta

varor. Kravet avser butikens totala försäljning av non-food varor, alltså alla varor som inte är mat eller dryck.

Om butiken har en hög försäljningsandel av sällanköpsvaror, får butiken välja att inte ta med denna i beräkningen då det inom sällanköpsvaror finns begränsat med miljömärkta alternativ men samtidigt kan andelen vara hög i förhållande till totala omsättningen.

Som sällanköpsvaror räknas: ritböcker, böcker, omslagspapper, lim, pennor, hobbyfärg, vattenfärger, fingerfärg och kriter, kläder, skor, frotté och sängkläder, möbler, utemöbler, leksaker, leksaker för utomhusbruk, golv, vedugn, målarfärg, avfettningssmedel, bilvårdsmedel och spolarvätska, TV, PC, skärmar och skrivare.

I generation 3 ställdes det krav på butikens sortiment av sällanköpsvaror om dessa stod för mer än 10 procent av totala omsättningen. NM bedömer utifrån erfarenheter från generation 3 att det är inga eller få butiker vars omsättning av sällanköpsvaror är högre än 10 procent.

P2 Försäljningsandel miljömärkta non-food varor

Butiken får poäng om försäljningsandelen miljömärkta non-food varor överskrider det obligatoriska gränsvärdet.

Land	1 poäng	2 poäng	3 poäng	4 poäng	5 poäng
Danmark (%)	≥ 25	≥ 27	≥ 30	≥ 35	≥ 40
Island (%)	≥ 12	≥ 14	≥ 17	≥ 20	≥ 25
Finland (%)	≥ 10	≥ 12	≥ 15	≥ 18	≥ 23
Norge (%)	≥ 20	≥ 22	≥ 25	≥ 30	≥ 35
Sverige (%)	≥ 25	≥ 27	≥ 30	≥ 35	≥ 40

O4 Genmodifierad mat

Butiken får inte sälja genmodifierad mat.

Genmodifierad mat innebär livsmedel som enligt nationell lagstiftning är märkta med att de innehåller genetiskt modifierade ingredienser eller ingredienser producerade från genetiskt modifierade organismer (GMO). Aktuella livsmedel innehåller råvarorna soja, majs, raps eller sockerbeter.

Butikens ledning måste ha fattat beslut om att inte sälja genmodifierad mat. Beslutet ska finnas dokumenterat i butikens inköspolicy.

Island: Butiken är undantagen kravet.

🏠 Inköspolicy som styrker beslutet att inte sälja genmodifierad mat.

Bakgrund till O4

GMO (genmodifierade organismer) är ett mycket omdiskuterat ämne, och det finns oro för konsekvenserna när genetiskt modifierade växter, djur och mikroorganismer sprids i naturen.

Ämnen som diskuteras är livsmedelssäkerhet, markanvändning, bristande kunskap om långsiktiga effekter och effekter under lokala jord-/skogsbruksförhållanden samt risk för negativa miljö- och hälsokonsekvenser. Användningen av skadliga bekämpningsmedel och monokulturer inom jordbruket är ett av de största hoten mot den biologiska mångfalden idag. Nordisk Miljömärkning betonar försiktighetsprincipen och bedömer hållbarhet, etik och samhällsnytta tillsammans med hälso- och miljörisker från GMO. Forskning har inte visat att GMO³ bidrar till en utveckling mot ett mer hållbart jordbruk med mindre användning av bekämpningsmedel. Svanenmärkta butiker får därför inte sälja genmodifierad mat.

P3 Närproducerade varor

Butiken får 2 poäng om de köper in en eller flera närproducerade varor inom fyra kategorier under tiden de finns tillgängliga.

För att mat och dryck ska betraktas som närproducerad måste all produktion, odling, fångst, skörd, plockning, bearbetning och lagring ske inom 250 km från butiken. För butiker norr om 62° N är gränsen 500 km, bortsett från isländska butiker som kan räkna all inhemsk produktion som närproducerad. För fisk beaktas avståndet till fiskehamnen. Det måste finnas full spårbarhet i leveranskedjan från butik tillbaka till tillverkaren/produktionsplatsen. Om produkten är förädlad (hel/halvfabrikat) är det tillräckligt att huvudingrediensen dokumenteras.

Kategorier närproducerade varor:

- Mejeriprodukter (mjölk, ost etc.)
- Ägg
- Spannmål och bakverk
- Frukt och bär
- Grönsaker, rotfrukter och svamp
- Drycker (juice, öl etc.)
- Fågel (kyckling, kalkon etc.)
- Fisk och skaldjur
- Kött (nötkreatur, gris, får, get, vilt etc.)
- Övrigt (honung, olja, örter etc.)

³ <https://www.nordic-swan-ecolabel.org/nordic-ecolabelling/environmental-aspects/sustainable-raw-materials-and-biodiversity/genetically-modifying-organisms/>

- 🏠 Dokumentation eller beskrivning som bekräftar vilka varor som planeras att köpas in samt en bekräftelse som visar produktens ursprung.

Bakgrund till P3

För att uppnå de globala målen för hållbar utveckling krävs en omställning till mer hållbar livsmedelsproduktion och hållbara jordbrukssystem. Utvecklandet av lokal produktion är en del av detta. Därför premieras butiker som stödjer lokala bönder genom att sälja närproducerad mat, och på så vis bidrar till hållbara system för livsmedelsproduktion. Dagens system innebär att stor mängd livsmedel produceras för globala marknader, men produktionen kräver betydande resurser vilka har lett till avskogning, vattenbrist, jordutarmning, förlust av biologisk mångfald och utsläpp av växthusgaser. Flera FN-rapporter och forskningsprojekt om hållbar livsmedelsproduktion visar att jordbruk baserat på lokala resurser och kunskap, lokala behov, lokal innovation, småskaligt jordbruk och korta leveranskedjor är en viktig komponent i framtida hållbara livsmedelssystem. <https://www.globalamalen.se/om-globala-malen/>

P4 Hållbar matproduktion

Butiken får poäng för olika åtgärder som bidrar till hållbar matproduktion.

Butikens ledning måste ha fattat beslut om att genomföra dessa åtgärder. Beslut måste finnas dokumenterade i butikens inköspolicy.

Åtgärder som butiken genomför utifrån butikens inköspolicy:	Poäng
Erbjuder ett varumärke inom mjölk, ägg, nöt, fläsk eller fågel från djur som inte fått genmodifierat foder.	1 poäng
Erbjuder två varumärken inom mjölk, ägg, nöt, fläsk eller fågel från djur som inte fått genmodifierat foder.	2 poäng
Erbjuder endast RSPO-certifierad palmolja i livsmedel med egna varumärken.	1 poäng
Ingen palmolja i produktyheter för livsmedel med egna varumärken.	2 poäng
Allt kaffe butiken erbjuder ska vara certifierat.	2 poäng
Allt te butiken erbjuder ska vara certifierat.	2 poäng
Alla kakaoprodukter butiken erbjuder ska vara certifierade.	1 poäng
Erbjuder en produkt med märkning som tar tydlig hänsyn till biodiversitet såsom Svenskt Sigill Klimat & Naturbeteskött, NaturSkånsom eller Grasbasert	1 poäng

Eller	
Erbjuder två produkter med märkning som tar tydlig hänsyn till biodiversitet såsom Svenskt Sigill Klimat & Naturbeteskött, NaturSkånsom eller Grasbasert.	2 poäng

Med certifierade menas att de ska vara certifierade enligt KRAV, EU-Ekologiskt, Fairtrade, Rainforest Alliance eller Smithsonian Bird Friendly.

Kakaoprodukter avser pulver.

- ☞ Markera vilka åtgärder butiken har beslutat att genomföra som bidrar till hållbar matproduktion.
- 🏠 Inköspolicy med beslut om att genomföra åtgärder för hållbar matproduktion.

Bakgrund till P4

GMO-fritt foder

I många länder vill konsumenterna både kunna välja GMO-fri mat och mat från djur som inte har utfodrats med GMO. Skälet är att de ska välja om de ska stödja användningen av GMO i jordbruket. Lagstiftningen inom EU/EES kräver märkning av livsmedel och foder som innehåller genetiskt modifierade ingredienser, men det finns inget krav på märkning av livsmedel från djur som fått genetiskt modifierat foder. När en Svanenmärkt butik säljer mjölk, ägg och kött från djur som inte ätit genmodifierat foder ger det konsumenterna ytterligare en möjlighet att välja GMO-fritt, vilket de i dagsläget inte får genom lagstiftning. Samtidigt som all norsk och svensk mat produceras med GMO-fritt foder har tillgången på mjölk, ägg och kött från en helt GMO-fri produktionskedja ökat även på andra håll i Norden inom några år. Utbudet av förädlade produkter ökar också, men det är i dagsläget inte lika stort. Därför omfattar kravet endast basprodukterna mjölk, ägg och kött. Det inkluderar inte heller fisk.

Palmolja

Palmoljeplantager anläggs ofta på bekostnad av tropisk regnskog och andra skyddade områden. Detta är ett av de största hoten mot den biologiska mångfalden i Sydostasien, vilket leder till förlusten av värdefulla arter, livsmiljöer, ekosystem och landskap. Avskogning frigör också växthusgaser. Lokalsamhällen upplever också sociala konsekvenser som konflikter om markanvändning, liten eller ingen kompensation och förlust av försörjning. Efterfrågan och produktionen av palmolja ökar ständigt. NM vill därför undvika användningen av palmolja i produkter där hållbara alternativ finns, till exempel i livsmedel och premierar därför ingen palmolja högst. I vissa fall är det svårt att ersätta palmolja med något som är hållbart bättre, i dessa fall ska palmoljan

vara certifierad. NM bedömer att RSPO är den bästa standarden som finns förnärvarande.

De som har ersatt palmolja i maten har mest använt rapsolja, solrosolja eller sojaolja. Kokosolja är också en möjlighet.

Soja är också en riskråvara kopplat till avskogning och försämring av värdefulla naturområden i Sydamerika. Men denna soja används främst i djurfoder. Det är inte samma sorter av soja som finns i livsmedel som tofu, edamamebönor etc.

Solrosolja, sojaolja för mat och rapsolja produceras i Europa och länder i Europa som inte producerar den importerar den främst från Europa. Lecitin, som är ett fettämne som separeras från sojaolja och fungerar som emulgeringsmedel eller stabilisator, kan ha sitt ursprung i Sydamerika, men lecitin tillverkas inte av palmolja i alla fall.

Sojaolja som används som ingrediens i livsmedel kan också komma från Sydamerika och i teorin vara GMO. Men eftersom livsmedelstillverkare i Europa har gått med på att inte använda GMO-soja ända sedan den kom ut på marknaden (vilket är anledningen till att det är mycket sällsynt att hitta livsmedel som är märkta med GMO i butiker i EU), är sojan med största sannolikhet GMO-fri och hållbarhetscertifierad.

Bland annat ser REMA1000 i Norge soja, som tillägg till palmolja, som en råvara med speciell risk när de bedömer miljöpåverkan och arbetsförhållanden där råvaror produceras. De ställer krav på sina leverantörer att soja inte ska komma från avskogade områden, och att mat inte ska komma från djur som matats med soja från avskogade områden.

Jordbruksprodukter och fisk som främjar biologisk mångfald och ett mer hållbart jordbruk och fiske

Detta krav belönar butiker som ställer miljökrav även för matvaror som inte är ekologiska. I flera av de nordiska länderna finns märkningssystem med tredjepartscertifiering för mer hållbart jordbruk och fiske. Svenskt Sigill är miljömärkningen för svensk mat och blommor. Varor som uppfyller vissa krav utöver lagstiftningen kan märkas (sigillnivån), och andra märkningar ges om ytterligare krav på naturbete eller klimat uppfylls. ”Debio grasbasert” är ett nytt norskt varumärke för mjölk och kött från gräsätande djur. Djur som äter gräs tar tillvara på lokala resurser som människor inte kan använda och i Norden är beteslandskap viktiga för att bevara den biologiska mångfalden. NaturSkånsom är ett danskt statskontrollerat märke för fisk från friska bestånd, som fångas med naturvänliga redskap.

Certifierat kaffe, te kakaoprodukter

Vid produktionen av kakao, kaffe och te finns det mycket stor risk för kränkningar av mänskliga rättigheter i form av barnarbete, tvångsarbete och

låga löner.⁴ Produktionen är också kopplad till miljöproblem som avskogning, jorderosion, vattenföroreningar, försämring av ekosystem och förlust av biologisk mångfald, och den är sårbar för klimatförändringar.⁵ Kakao/choklad och kaffe är i storleken nummer fem och sex bland råvaror som importerar till EU och bidrar samtidigt till avskogning i tropiska länder.⁶ Rainforest Alliance och Fairtrade är tredjepartscertifieringar som ställer både miljömässiga och sociala krav, med olika tonvikt och kan därför bidra till en mer hållbar produktion. Smithsonian Bird Friendly är ekologiskt kaffe som också kommer från skogslantbruk (agroforestry), där olika grödor odlas tillsammans, vilket är bättre för den biologiska mångfalden.

3 Matsvinn

O5 Mätning och analys av matsvinn

Butiken måste kontinuerligt mäta mängden matsvinn och minst en gång i månaden se över mätningarna och analysera varför matsvinnet uppstår.

Utifrån analyserna ska åtgärder vidtas för att säkerställa minskat matsvinn i framtiden.

Med matsvinn avses butikens mat och dryck som produceras för människor, men som antingen slängs eller tas ut ur livsmedelskedjan för andra ändamål än mänsklig konsumtion.

- ☞ Butiken mäter sitt matsvinn kontinuerligt.
- ☞ Butiken analyserar sitt matsvinn minst en gång i månaden.
- ☞ Butiken vidtar åtgärder utifrån analysen.
- 🏠 Beskrivning av hur butiken mäter och analyserar sitt matsvinn och hur man arbetar med åtgärder för att minska det.

⁴ Sharpe R (2018) Risikovurderingar för to kategorier av mat- og drikkevarer. En rapport for Direktoratet for forvaltning og IKT (DIFI).

https://anskaffelser.no/sites/default/files/risikovurdering_for_brudd_pa_menneskerettigheter_mat_og_drikke.pdf

⁵ Eneroth H, Potter HK, Røos E (2022) Environmental effects of coffee, tea and cocoa – data collection for a consumer guide for plant-based foods. Report 122. Swedish University of Agricultural Sciences. <https://pub.epsilon.slu.se/29466/3/eneroth-h-et-al-20221111.pdf>

⁶ Wedeux B, Schulmeister-Oldenhove A (2021) Stepping Up? The continuing impact of EU consumption worldwide. WWF. https://wwfeu.awsassets.panda.org/downloads/new_stepping_up_the_continuing_impact_of_eu_consumption_on_nature_worldwide_fullreport.pdf#page=4

Bakgrund till O5

Att kasta mat är inte hållbart. Matsvinn är ett utbrett problem i hela världen, och cirka en tredjedel av all mat som produceras kastas. Det är varken etiskt eller bra för miljön och dessutom är det väldigt olönsamt. Målet att minska matsvinnet är ett av FN:s hållbarhetsmål (nr 12.3) som innebär att matsvinnet per person ska halveras till 2030. Alla nordiska länder är bundna till detta mål.

Matsvinn definieras något olika i de nordiska länderna och i EU. Matsvinn är mat som produceras för människor, men inte äts av människor.

Matsvinn i en dagligvarubutik är mat som inte säljs på grund av felaktig förvaring, felaktig förpackning, överskridet bäst före datum eller liknande och som därför kastas, komposteras, används till djurfoder, biogasproduktion eller för energiåtervinning.

Mätning är den viktigaste åtgärden för att uppnå ett minskat matsvinn. På så sätt blir butiken medveten om hur mycket mat som kastas och var den kommer ifrån, därmed kan butiken följa utvecklingen för att minska matsvinnet. Mätning kan utföras på flera olika sätt och det är upp till butiken att bestämma hur matsvinnet ska mätas och i vilken enhet.

För att veta var och varför matsvinn uppstår måste mätningarna av matsvinn analyseras. Genom att analysera matsvinnet kan riktade åtgärder för förebyggande och reducerande genomföras. Nordisk Miljömärkning kräver därför regelbundna analyser och åtgärder så att dagligvarubutiker kan anpassa åtgärder efter säsongsvariationer. Genom att arbeta metodiskt på detta sätt kan butikerna få värdefull erfarenhet som kan bidra till minskning av matsvinn även i framtiden.

Nordisk Miljömärkning kräver också att butiken anger sin mängd matsvinn som genererats under de senaste 12 månaderna, för att på så vis i framtiden ha möjlighet att sätta ett gränsvärde för hur mycket matsvinn en Svanenmärkt dagligvarubutik får generera.

O6 Mängd matsvinn

Butiken ska ange mängd matsvinn som uppstår per år.

Butiken kan välja om matsvinnet ska mätas i kg eller kronor och andelen ska beräknas utifrån omsättning mat/drycker. Siffran ska beräknas per år/12 månader.

☞ Total omsättning av mat och dryck per år/12 månader.

☞ Mängd matsvinn som uppstår per år/12 månader.

O7 Förebyggande och reducering av matsvinn

Butiken måste arbeta med förebyggande och reducering av matsvinn. Åtgärderna ska minst omfatta:

- Förebyggande och reducerande åtgärder riktade mot produktgrupperna frukt och grönt samt bröd och bakverk.
- Förebyggande och reducerande åtgärder riktade mot varugrupperna kött, mejeriprodukter och färsk färdigmat.
- Förebyggande och reducerande åtgärder generellt för all mat och dryck.
- Konkreta åtgärder och/eller nudging som påverkar kunderna att minska sitt matsvinn.

Förebyggande åtgärder kan till exempel vara en minskning av utbudet mot slutet av butikens öppettider, ordentlig förvaring, korrekt emballage, bra inköpsrutiner baserade på erfarenhet, analyser, prognoser och säsong med mera.

Reducerande åtgärder kan vara prissänkningar, returordningar, samarbete med livsmedelscentraler, alternativa försäljningskanaler med mera.

Nudging eller ”dulting” innebär åtgärder som påverkar kundens beteende för att minska matsvinn som till exempel att placera varor med kort hållbarhet lättast tillgänglighet eller liknande. Konkreta åtgärder riktade till kunder kan vara att undvika mängdrabatter på livsmedel, kommunikationsaktiviteter som uppmuntrar till att minska matsvinnet och liknande.

- ☞ Bekräftelse på genomförda åtgärder som säkerställer förebyggande och reducering av matsvinn enligt kravet.

Bakgrund till O7

Mängden matsvinn från dagligvarubranschen är hög och delas upp i kg matsvinn per invånare. Under de senaste åren har man arbetat för att minska branschens matsvinn och utvecklingen visar att dagligvaruhandeln har minskat sitt matsvinn avsevärt sedan 2015. Siffror från den norska dagligvarubranschen visar på en minskning med 21 % från 2015 till 2020.⁷ Ändå kastas det för mycket mat. Frukt och grönt samt bröd och bakverk är de varugrupper där minskningen av matsvinnet varit minst. Därför bör särskilda förebyggande och minskande åtgärder riktas mot dessa produktgrupper. Matsvinnet från dessa produktgrupper beror främst på kort hållbarhet, men kulturella faktorer som stor konsumtion av bröd, förväntningar på hur färska produkterna ska vara samt kunskap om vad som kan ätas påverkar också.

Klimatpåverkan per produktgrupp varierar beroende på var och hur råvarorna odlas och produceras, men om man kategoriserar generellt är det också relevant

⁷ Stensgård A, Prestrud K, Callewaert P, Booto G (2021): "Kartleggingsrapport for matbransjen, undervisning- og omsorgsektoren og forbrukerleddet"

att rikta åtgärder mot varugrupper med hög klimatpåverkan som t.ex. kött, mejeriprodukter och färsk färdigmat.

Förebyggande och minskning av matsvinn kan ske genom korrekt lagring och förvaring, korrekt förpackning, god kontroll över inköp, överblick över prognoser och säsongsvariationer, god kontroll av produkternas datumstämpling med mera.

Dagligvarubranschen står i direkt kontakt med konsumenterna och har på så sätt möjlighet att påverka konsumenternas attityder till matens värde och matsvinn. Butikerna har ett viktigt ansvar när det gäller att påverka kunder, till exempel genom att kunna påverka vilken typ av mat som köps in och i vilka mängder. Med bra kundinformation och nudging kan butikerna medverka för att minska matsvinnet även hemma hos kunderna.

4 Energi och klimat

O8 Energianalys

Butiken ska ha genomgått en energianalys med fokus på energibesparing.

Utifrån analysen måste butiken ha en skriftlig handlingsplan med tidsatta mål för att minska energiförbrukningen.

Analysen ska antingen baseras på officiella nationella riktlinjer* eller på standard EN 16247-1.

Analysen ska vara utförd av en kompetent energiexpert med relevant kunskap om energibesparingar i byggnader och/eller butikstekniker.

Finns kunskapen inom butiken godkänns en internt utförd analys.

Analysen ska vara upptill fem år gamla godkänns förutsatt att det inte strider mot standard eller riktlinjer. En butik som är belägen i en byggnad som vid ansökningstillfället är fem år eller yngre undantas från kravet då den anses vara energioptimerad. Under kriteriernas giltighetstid gäller kravet även för de butiker som vid ansökningstillfället undantogs, när byggnaden passerar fem år.

* Sverige hänvisar till energimyndighetens riktlinjer

<https://www.energimyndigheten.se/guide-for-energieffektiva-foretag/Energikartlaggning/>.

🏠 Dokumentation som bekräftar genomförd energianalys.

🏠 Dokumentation som bekräftar butikens mål och handlingsplan utifrån analysen.

Bakgrund till O8

En energianalys är obligatorisk då det är en systematisk styrning och analys, med syfte att identifiera energiflöden och ge förslag på åtgärder för att använda energi på ett mer effektivt sätt. Analysen ska ligga till grund för beslut om hur företaget ska gå vidare med att genomföra energieffektiviseringsåtgärder.

Energianalysen gjorda med god praxis inkluderar en beskrivning av företaget och dess verksamhet, information om energiförbrukning per energislag och uppdelning av förbrukning efter olika verksamheter. Analysen bör peka på möjliga sätt att minska energianvändningen och vägleda teknisk personal att använda energirelaterad verksamhet på det mest effektiva sättet.

Energianalysen ska innehålla beskrivning av planerade energieffektiva åtgärder, deras genomförande i den dagliga verksamheten och ytterligare åtgärder som föreslås utredas för bättre energieffektivitet. Energianalys är ett effektivt sätt att upptäcka möjligheter till energisparåtgärder i befintliga byggnader där verksamhet, tekniska system och behov är olika mellan företag och byggnader och därför varierar möjligheterna till energieffektiviseringsåtgärder.

Energianalysen kommer med största sannolikhet att leda till minskad energiförbrukning vilket också är ekonomiskt lönsamt.

Energianalysen ska baseras på EN 16247-1 eller på officiella nationella riktlinjer och inkludera relevanta fokusområden. Analysen kan vara utförd av någon internt om kunskap finns internt.

O9 Energibesparing

Butiken måste ha utfört följande åtgärder för energibesparing.

- Samtliga kyl- och frysenheter ska alltid vara täckta*.
- Belysning i personalutrymmen och på butikens toaletter ska vara behovsstyrd.
- Butiken får inte ha ljuskällor med halogen och kvicksilver i butik och lagerutrymmen.
- Butiken ska ha ett fungerande värmeåtervinningssystem som tar hand om överskottsvärme från kylanläggning för uppvärmning i andra delar av verksamheten.
- Ventilation och uppvärmning ska vara behovsstyrd.

* *Delikatessdiskar är undantagna kravet om täckning men ska täckas nattetid.*

🏠 Dokumentation som bekräftar att åtgärderna är utförda, till exempel genom rutiner, teknisk beskrivning av installerade system, fakturor.

👤 Kravet kontrolleras även på plats.

Bakgrund till O9

En Svanenmärkt dagligvarubutik måste ha vidtagit vissa åtgärder med syfte att spara energi. Ett steg är att säkerställa att samtliga kyl- och frysenheter hålls täckta för att inte släppa ut kyla i butiken. Enheterna måste alltså ha installerade lock, dörrar eller på annat sätt kunna hållas täckta. En annan åtgärd butiken måste ha vidtagit är att ha behovsstyrd belysning på butikens toaletter och i personalutrymmen. Till behovsstyrd belysning räknas också tidsstyrd belysning. Belysningen i butik och lagerutrymmen får inte bestå av ljuskällor med halogen och kvicksilver. Godkänd ljuskälla är t.ex. LED. En annan energibesparande åtgärd är att ha ett fungerande värmeåtervinnings-system. Energianvändningen i en livsmedelsbutik kan minskas genom att återvinna den värme som frigörs från butikens kylsystem. I stället för att kyla bort värmen till uteluften är värmeåtervinning en möjlighet till att sänka driftskostnader för uppvärmning. Kravet på värmeåtervinning gäller endast butiker som har centralt kopplat kylsystem.

Ventilation och uppvärmning

Styrningen ska ske automatiskt och inte manuellt. Att använda behovsanpassad ventilation betyder att luftflödet anpassas till det verkliga behovet i en byggnad. Typiska ventilationssystem har konstant flöde oberoende av behovet av luftflöde. Vanligtvis varierar behovet av luftflöde över tiden och ventilationsflödet kan då matchas mot behovet. Ett exempel på en lokal med varierande behov av ventilationsflöde är en butik där antalet kunder i butiken varierar över dagen. Genom att styra ventilationen så att ventilationsflödet regleras mot luftkvalitén i ett utrymme, d.v.s. luftflödet varierar beroende av föroreningshalt eller föroreningslasten, sparas energi utan att luftkvalitén i utrymmet försämras. Vinsterna med behovsstyrd ventilation är t.ex. minskad energianvändning för fläktel, minskad energianvändning för uppvärmning av tilluft och minskad energianvändning för kylning av lokaler. Tidsstyrd ventilation och uppvärmning är en form av behovsstyrning och kan tillgodoräknas så länge denna styrs automatiskt och inte manuellt.

O10 Nyinköp av energikrävande utrustning

Vid nyinköp av energikrävande utrustning måste butiken säkerställa att dessa ligger bland de två mest energieffektiva energiklasserna.

Kravet gäller för den utrustning där det finns ett EU-energimärknings-system och där det finns tillgänglig utrustning i relevant kategori och storlek.

Nordisk Miljömärkning hänvisar till EU:s produktdatabas för energimärkta produkter där uppdaterad information om tillgängliga produkter på marknaden och dess energiklasser finns tillgängliga:

<https://eprel.ec.europa.eu/screen/home>

- ☰ Rutin som bekräftar att kravet för nyinköp av energikrävande utrustning uppfylls.

Bakgrund till O10

Då mycket el förbrukas via butikens kyl- och frysanläggningar samt via andra energikrävande utrustningar är det viktigt att butiken vid nyinköp av dessa tar enhetens energiförbrukning i beaktande. Det ska finnas en tydlig rutin vid nyinköp som säger att butiken kommer välja bland de två bästa med avseende på energiklass där det finns en energiklassning för utrustning i relevant kategori och storlek. Från och med september 2023 kommer det bara vara tillåtet att köpa och sälja diskar med energiklass F och lägre.

P5 Klimatåtgärder

Butiken får poäng för genomförda åtgärder enligt listan nedan. Max 6 poäng kan tillgodoräknas.

Åtgärd	Poäng
Butiken har egna energireducerande åtgärder som bidrar till 5 % minskning av det totala energibehovet.	2 poäng
Butiken har egna energireducerande åtgärder som bidrar till 10 % minskning av det totala energibehovet.	3 poäng
Butiken har egen produktion av elektricitet som står för 15 % av det totala elbehovet.	2 poäng
Butiken har egen produktion av elektricitet som står för 25 % av det totala elbehovet.	3 poäng
Butiken har bytt ut alla syntetiska köldmedier till köldmedier med <GWP 5.	2 poäng
Butiken erbjuder kunderna laddningsstation för elbil. Laddstolpen ska finnas på butikens kundparkering.	1 poäng
Butiken köper in 100 % miljömärkt el enligt Bra Miljöval, EKOEnergy eller motsvarande.*	1 poäng

* *Miljömärkningar för el måste följa Nordisk Miljömärknings riktlinjer för certifieringssystem. Bra Miljöval och EKOEnergy uppfyller riktlinjerna och är godkända.*

- ☞ Markera vilka åtgärder som är genomförda.
- ☰ Beskrivning och bekräftande dokumentation över vilka åtgärder som genomförts.

Bakgrund till P5

Egna åtgärder: Butiken får poäng genom att visa en eller flera åtgärder för minskad energianvändning. Åtgärderna måste vara mätbara och visa på en minskning av minst 5 % eller minst 10 % av det totala energibehovet. En teoretisk beräkning är godkänd som dokumentation.

Egen produktion av elektricitet: Butiken får poäng genom att producera sin egen el. För att kunna få poäng ska elproduktionen uppgå till 15 respektive 25 % av butikens totala elbehov. Den egna elproduktionen relateras till elbehovet och inte energibehovet eftersom solceller producerar el.

Den egenproducerande elen nyttjas bäst då den används direkt i verksamheten och ersätter inköpt el. Solceller lämpar sig extra bra för butiker på grund av att en stor del av den producerade elen kan användas direkt i butiken under tider då elbehovet är stort.

Köldmedier: Syntetiska köldmedier har en stor påverkan på växthuseffekten. Enlighet EU:s F-gasförordning ska köldmedier med stor miljöpåverkan fasas ut och ersättas med naturliga köldmedier, såsom koldioxid.

Laddning av el-bil: Om kunder som besöker butiken har möjlighet att ladda sin el-bil premieras butiken med poäng. Poäng ges även om det inte är butiken som äger ladd-stolparna eller har installerat dessa.

Miljömärkt el: Nordisk Miljömärkning vill främja elproduktion med så låg miljöpåverkan som möjligt. Det finns olika miljömärkningssystem för el, t.ex. Bra Miljöval och EKOEnergy, som säkrar att förnybar elproduktion uppfyller vissa miljömässiga minimikrav. Systemen är i grunden baserade på EU:s ursprungsgarantier för förnybar el, men ställer krav på ytterligare miljövärden t.ex. relaterat till biodiversitet och resurseffektivitet. För att tillgodoräkna sig poäng för elektricitet behöver 100 % av elinköpen vara miljömärkta. Det räcker inte att endast köpa förnybar el eftersom:

- Det finns inte bevis att handel med förnybar el baserat på ursprungsgarantisystemet ger en miljömässig eller klimatmässig effekt
- Hänsyn inte tas till biodiversitet, resurseffektivitet och landanvändning från elproduktion

5 Avfall

011 Restavfall

Alternativ A

Butiken måste ange mängden restavfall från den dagliga driften per år i relation till omsättningen. Mängden måste styrkas med dokumentation från avfallsentreprenören.

Land	Valuta	Mängden restavfall i kg per omsättning (miljon enligt lokal valuta)
Danmark	DKK	450 kg
Island	ISK	35 kg
Finland	€	4100 kg
Norge	NOK	250 kg
Sverige	SEK	425 kg

Med restavfall menas allt osorterat avfall som uppstår från daglig drift, som går till deponi eller förbränning.

- ☞ Ange mängden restavfall som genereras från den dagliga driften i kg per år.
- ☞ Ange butikens gränsvärde för mängd restavfall i relation till omsättning [kg restavfall/ total omsättning].
- ☞ Dokumentation från avfallsentreprenören som bekräftar mängden restavfall.

Alternativ B

Butiker som inte kan få uppgift om mängden restavfall från avfallsentreprenören måste upprätta en handlingsplan som innehåller mål och tillhörande åtgärder för att kontinuerligt fokusera på att minska mängden restavfall från den dagliga driften.

Handlingsplanen måste godkännas av Nordisk Miljömärkning.

- ☞ Handlingsplan med mål och åtgärder för att minska mängden restavfall.

Bakgrund till O11

Det genereras en stor del avfall i en butik. Det mesta av avfallet kan dock sorteras ut till återvinning. Därför är det viktigt att en butik kan sortera ut sitt avfall i så många relevanta fraktioner som möjligt. Det avfall som inte kan återvinnas hamnar i den osorterade fraktionen och butiker som sorterar i flera fraktionen inklusive en organisk fraktion genererar en lägre mängd osorterat avfall. En förutsättning för materialåtervinning är källsortering och därför är det viktigt att mängden osorterat avfall är begränsad. Mängden avfall beror till stor del på butikens omsättning. En butik med hög omsättning förväntas också generera mer avfall än en butik med lägre omsättning. En Svanenmärkt butik måste alltså ligga under det, sedan tidigare skärpta, gränsvärde på mängd osorterat avfall i förhållande till miljon omsatt krona.

O12 Organiskt avfall

Alternativ A

Butiken måste ange mängden organiskt avfall som genereras från den dagliga driften i kg per år. Mängden måste styrkas med dokumentation från avfallsentreprenören.

Butiken måste göra en beräkning av organiskt avfall per omsättning mat och dryck per år (antal kg organiskt avfall/total omsättning mat och dryck per år).

- ☞ Ange mängden organiskt avfall som genereras från den dagliga driften i kg per år.
- ☞ Dokumentation från avfallsentreprenören som bekräftar mängden organiskt avfall.

Alternativ B

Butiken måste få en skriftlig bekräftelse från avfallsentreprenören på att de inte kan leverera uppgifter om organiskt avfall i kg per år.

- ☞ Dokumentation från avfallsentreprenören som bekräftar att det inte är möjligt att få uppgifter om mängden restavfall i kg.

Bakgrund till O12

Fraktionen ”organiskt avfall”, även kallat ”matavfall”, består av en kombination av användbar och obrukbar mat i livsmedelsbutiker. ”Användbar mat” definieras i dessa kriterier som matsvinn, det vill säga mat som slängs men som kunde ha blivit uppäten. Nordisk Miljömärkning har särskilda krav för att förhindra matsvinn, men vill ändå att verksamheten ska ha en överblick över den totala mängden organiskt avfall. EU:s regelverk⁸ jobbar med begreppet ”food waste” som omfattar både matsvinn och matavfall och en standard för att mäta ”food waste”/matsvinn är under utveckling.⁹ Nordisk Miljömärkning följer utvecklingen av ISO-standarderna och vill förbereda verksamheter för att mäta organiskt avfall i detta sammanhang. Organiskt avfall ska mätas i kg per år. En högre försäljning av mat och dryck skulle kunna förklara den ökade mängden organiskt avfall och det är därför önskvärt att detta ses i ett sammanhang.

Även om matsvinn ofta slängs i fraktionen ”organiskt avfall”, kan mängden organiskt avfall i kilogram inte alltid direkt kopplas till matsvinn. Butiker kan till exempel ha returordningar som ålägger leverantören att ta tillbaka matsvinnet för vissa produktkategorier som förekommer och i vissa fall går matsvinn ihop med förpackningar i restavfall. Man måste därför vara försiktig med att anta att mängden organiskt avfall är densamma som mängden matsvinn. Mängden faktiskt matsvinn kan i många fall vara högre än det redovisade organiska avfallet för en livsmedelsbutik.

O13 Källsortering

Butiken måste källsortera allt avfall som genereras.

Avfallet måste sorteras i fraktioner som är relevanta och ska gå till antingen återvinning eller återanvändning.

Butiken måste sortera minst i följande fraktioner om de genereras och enligt de lokala föreskrifter som finns:

⁸ Directive 2008/98/EC

⁹ Commission Delegated Decision (EU) 2019/1597: https://eur-lex.europa.eu/eli/dec_del/2019/1597/oj

Sverige	Norge	Danmark	Finland	Island
Ofärgat glas	Glass og metall	Glas (uanset farve)	Sekoitettu lasi	Gler
Färgat glas				
Metallförpackningar		Metallaffald	Metalliset pakkaukset	Málmumbúðir
Organiskt avfall	Matavfall/(organiskt avfall)	Organisk affald	Biojäte/orgaaninen jäte	Lifrænn úrgangur
Papper	Papir	Papir	Paperi	Pappír
Wellpapp och kartong	Papp (wellpapp og kartong)	Pap	Pahvi (aaltopahvi ja pahvi)	Pappi
Pappersförpackningar		Mad- og drikkekartoner		
Plastförpackningar	Hardplast	Plast (Hård og blød plast samlet, men kan også være enkelt fraktioner)	Kova muovi sekajätteen/jäännös jätteen sisällä	Plast
Mjuk plast	Folieplast (mykplast)		Muovifolio, muovipakkaukset	
Matfett	Frityrolje	Madfedt/olie	Paistorasva/öljy	Matarolía
Farligt avfall*	Farligt avfall*	Farligt affald*	Vaarallisia jätteitä*	Spilliefni*
Textilier	Tekstiler	Tekstiler	Tekstiilejä	Vefnaðarvöru

* *Farligt avfall inkluderar kemikalier, elektriskt avfall, småelektronik, ljuskällor och batterier.*

- ☞ Bekräfta att butikens avfall sorteras i samtliga relevanta fraktioner.
- ☞ Om nej, ange vilka fraktioner som inte sorteras och varför.
- 📄 Dokumentation som bekräftar att fraktionerna sorteras.
- 🔍 Kravet kommer även att kontrolleras på plats.

Bakgrund till O13

Sopor kan innehålla både farliga och värdefulla ämnen. Genom att sortera och återvinna kan vi skydda oss från farliga ämnen samtidigt som vi minskar förbrukningen av våra värdefulla naturresurser. När vi återvinner minskar vi förbrukningen av våra naturresurser. Förutom att spara energi och minska föroreningar, bidrar återvinning till att vi sparar viktiga råvaror och skyddar naturliga livsmiljöer för djur, växter och insekter.

Att inte sortera sina sopor är ett lagbrott enligt miljöbalken och dess förordningar. Sopsortering är en del av EU:s plan för hur vi ska hantera vårt avfall så att miljö och människor inte kommer till skada.

En Svanenmärkt butik måste sortera ut sitt avfall i relevanta fraktioner och som justering sedan tidigare generation krävs nu också att butiken sorterar ut

organiskt avfall. Svanen ställer inte krav på fraktionen över farligt avfall då denna sortering säkerställs genom myndighetslagkrav.

P6 Åtgärder för att minska mängden förpackningar

Butiken får poäng om åtgärder görs för att minska mängden förpackningar. Varje åtgärd ger 1 poäng och max 2 poäng kan uppnås.

Exempel på åtgärder:

- Butiken säljer produkter i lösvikt där kunden har möjlighet att fylla på egna behållare, t.ex. nötter, bönor, mjöl, flingor, mjölk och andra mjölkprodukter, rengöringsmedel, tvål och andra kosmetiska produkter. Denna åtgärd kan inte lösas med lösvikt där butiken bjuder engångsförpackningar (t.ex. godispåsar).
- Butiken köper och säljer varor utan förpackningar som i vanliga fall säljs med förpackningar, t.ex. frukt och grönsaker där försäljning vanligtvis är med förpackningar.
- Butiken har genomfört projekt som syftar till att använda post-consumer material för produktion av egna varor.
- Butiken kan visa att den aktivt informerar kunder om rätt återvinning av förpackningar.
- Butiken kan visa på att den aktivt informerar kunder om att ta med egna påsar/kassar.
- Butiken har en rutin där 5 största leverantörer årligen uppmuntras av kedjan att använda mindre förpackningar, att inte använda secondary packaging samt att förpackningar som används under transport är återanvändbara.

🏠 Dokumentation som bekräftar genomförda åtgärder.

Bakgrund till P6

Som en del av EU Circular Economy Action Plan har EU lagt fram ett förslag till ett nytt förpackningsdirektiv. Målen med ett nytt direktiv inom området är först och främst att minska mängden förpackningar, öka återanvändbara förpackningar samt att säkerställa att alla andra förpackningar kan återvinnas. Dagligvarubutiker har ett stort inflytande inom detta område med att hitta fram lösningar där hushåll inte behöver bära hem och slänga en stor mängd förpackningar. NSE vill i linje med fokus inom EU lyfta upp och uppmuntra butiker att delta i att minska förpackningar, t.ex. med att hitta system som bygger på lösningar där flergångsförpackningar används samt att säkerställa att där engångsförpackningar behövs så hamnar det verkligen i materialåtervinning. Detta kan göras både med direkta åtgärder eller projekt inom butikerna samt i form av spridning av information och nudging till kunder.

6 Inköp

O14 Inköp av tjänster och produkter

Följande krav gäller för butikens egna årliga inköp som används inom verksamheten.

Trasiga/utgångna produkter och förpackningar från butiken omfattas inte av kravet.

Trycksaker: 100 % av inköpta trycksaker måste vara tryckta på ett Svanenmärkt tryckeri och vara märkta med Svanen alternativt EU-Ecolabel.

Om butiken inte ha något inköp av trycksaker premieras butiken med poäng i P7.

☞ Bekräfta att trycksakerna uppfyller kravet.

☞ Ange namn på tryckeri och licensnummer.

Mjukpapper: 100 % av inköpt mjukpapper för butikens egen förbrukning måste vara miljömärkt.

Med mjukpapper menas toalettpapper, kökstorkpapper, hushållspapper och pappershanddukar.

Med miljömärkt menas produkter märkta med Svanen eller EU-Ecolabel.

☞ Bekräfta att inköpt mjukpapper uppfyller kravet.

☞ Ange namn på mjukpapper, miljömärkning och licensnummer.

Plastfilm: Plastfilm som butiken använder för packning av livsmedel måste vara fri från PVC och PVCD.

☞ Bekräfta att inköpt plastfilm uppfyller kravet.

☞ Ange namn på plastfilm.

Bakgrund till O14

Nordisk Miljömärkning kräver inköp av miljömärkta produkter och tjänster då dessa har en lägre miljöpåverkan jämfört med icke miljömärkta inköp. Vi kräver att 100 % av alla trycksaker kommer från Svanenmärkta tryckerier och är märkta med Svanen eller EU-Ecolabel. Med trycksaker menas till exempel reklamblad, flygblad och broschyrer. Observera att butiken behöver begära att trycksaken ska vara miljömärkt, även om tryckeriet är miljömärkt märks inte trycksaken automatiskt. Svanen eller EU Ecolabel-logotypen samt tryckeriets licensnummer ska finnas på den miljömärkta trycksaken. Nordisk

Miljömärknings miljökrav på mjukpapper omfattar allt från skogsbruk och val av råvaror till låg energiförbrukning och låga koldioxidutsläpp, reningsutsläpp till luft och vatten samt kontroll av kemikalieanvändning samt övergödande och försurande ämnen som svavel- och kväveoxider.

PVC (polyvinylklorid) och PVDC (polyvinylidenklorid) finns ofta i plastfilm för att göra plastfilmen mjuk och ge god vidhäftning. Det finns för närvarande flera alternativa plastfilmer utan PVC/PVDC som är lämpliga för inpackning av mat. Nordisk Miljömärkning förbjuder därför PVC/PVDC i plastfilm hos Svanenmärkta butiker på grund av ett antal miljö- och hälsoproblem i samband med klorbaserade material. PVC (polyvinylklorid) är ett av de mest använda termoplastmaterialen. Miljöpåverkan av PVC är främst förknippad med utsläpp av skadliga organiska kemikalier från hela produktionskedjan för PVC, användningen av hormonstörande ämnen som ftalater som mjukgörare i mjuk PVC och utmaningar med avfallshantering under produktion och eliminering. Moderna förbränningsanläggningar i Europa har blivit mycket effektivare, och utsläpp av polyaromatiska kolväten (PAH), benso- α -pyren, dioxiner och furaner har reducerats avsevärt. Det är fortfarande så att inte alla nordiska länder tillåter förbränning av använd PVC p.g.a. mängden neutraliseringsavfall det ger upphov till. Danmark har en avfallslagstiftning som säger att all PVC först ska sorteras bort och skickas efter materialåtervinning, annars ska det deponeras. Det finns som sagt andra alternativ som är miljömässigt bättre, och det är därför fortfarande relevant att förbjuda användningen av plastfilm baserad på PVC/PVDC.

P7 Inköp av miljömärkta tjänster och produkter

Butiken får poäng för inköp av miljömärkta tjänster och produkter enligt nedan:

Med miljömärkt menas tjänster och produkter märkta med Svanen eller EU-Ecolabel.

Miljömärkta varor och tjänster	Poäng
Städtjänster	2
Kaffetjänster*	1
Arbetskläder	1
Tvätt av entrémattor	1
Inga inköp av trycksaker	2

** Inköp av Svanenmärkt kaffetjänst är poänggivande om tjänsten är tillgänglig i förbutik och/eller i personalutrymme.*

☞ Ange om butiken inte har inköp av trycksaker.

☞ Ange namn på tjänst/produkt och licensnummer.

Bakgrund till P7

Nordisk Miljömärkning belönar butiker som använder miljömärkta produkter och tjänster genom ett flexibelt poängkrav.

7 Butikens transporter vid e-handel

Följande krav gäller endast för butiker där e-handel står för minst 50 % av omsättningen.

O15 Nyinköp av fordon

Butiken ska ha rutiner som säkerställer att nyinköpta fordon antingen drivs med el, biogas eller vätgas.

- ☰ Rutin som säkerställer att nyinköpta fordon antingen drivs med el, biogas eller vätgas.

O16 Logistik för effektiva körningar

Butiken ska ha rutiner för att optimera transportererna med syfte att minska antalet körda kilometer. Rutinerna ska innehålla en beskrivning av hur butiken optimerar sina rutter.

- ☰ Rutin för optimering av transporter.

8 Ledningens ansvar

O17 Utbildning och kommunikation

Alla anställda som deltar i den dagliga driften av butiken måste ha kunskap om att butiken är Svanenmärkt. Butiken måste genomföra en grundläggande utbildning av de anställda som minst måste innehålla:

- Vad det innebär att butiken är Svanenmärkt.
- Information om butikens miljöarbete.
- Vad de anställda kan bidra med till miljöarbetet som t.ex. minskat matsvinn, källsortering och inköp av ekologiska varor.
- Hur butiken kommunicerar till kunderna om sitt miljöarbete och om att butiken är Svanenmärkt.

Utbildning måste ske inom två månader efter licensiering. Alla anställda måste sedan informeras varje år om allmänna miljöfrågor, butikens miljöarbete och om Svanenmärket. Nyanställda måste få nödvändig utbildning inom två månader.

- ☞ Bekräfta att personalen får utbildning enligt kravet inklusive årlig uppdatering.
- ☞ Beskrivning av utbildning enligt kravet.

Bakgrund till O17

Utbildning i Nordisk Miljömärknings arbete är viktigt för att skapa engagemang i butiken under licensperioden. Det är viktigt att kontaktpersonen inte känner sig ensam i detta arbete och att alla avdelningar är med från början. Butikens ledning är nyckeln för att bygga upp ett bra miljöarbete i butiken från början och för motivera resten av de anställda. Utbildningen ska innehålla både grundläggande miljökunskaper och kunskap som är nödvändig för att behålla Svanenlicensen. Varje år ska alla anställda informeras om butikens miljöarbete och vad det innebär med Svanenlicensen – till exempel vilka miljöförbättringar företaget arbetar mot, resultaten av mätningar och uppfyllnad av gränsvärden, och ändringar som berör Svanenlicensen.

O18 Årlig uppföljning

Butiken ska årligen följa upp och lämna uppgifterna gällande:

- Andel ekologiskt.
- Andel miljömärkt.
- Mängd restavfall samt total omsättning.
- Mängd organiskt avfall i förhållande till omsättning livsmedel.

- ☞ Bekräfta att kravet om årlig uppföljning uppfylls.

Bakgrund till krav O18

Ett krav på årlig uppföljning ingår för att säkerställa att butiken uppfyller Nordisk Miljömärknings krav genom hela licensens giltighetstid. Nordisk Miljömärkning kan granska alla krav, eller bara utvalda. Det är alltid den senaste versionen av rapporteringen som ligger till grund för att säkerställa att kriterierna uppfylls. Om årsredovisningen avslöjar att omständigheterna har förändrats ska Nordisk Miljömärkning informeras om detta.

9 Poängsammanställning

O19 Obligatoriskt krav på uppnådda poäng

Butiken måste uppfylla minst 9 poäng av 39 möjliga.

Poängkrav	Antal uppnådda poäng	Maximalt antal poäng
Ekologisk mat och dryck, och MSC-märkt fisk		5 poäng
Miljömärkta varor		5 poäng
Närproducerade varor		2 poäng
Hållbar matproduktion		11 poäng
Klimatåtgärder		6 poäng
Förpackningar		2 poäng
Inköp av miljömärkta tjänster och produkter		8 poäng
Summa		39 poäng

 Sammanställning av poäng.

Regler för Svanenmärkning av tjänster

För att enkelt kunna identifiera Svanenmärkta tjänster, ska licensnumret samt en beskrivande undertext skrivas ut tillsammans med Svanenmärket.

Den beskrivande undertexten för 079 Dagligvarubutiker är:

Dagligvarubutik

Mer information om regler, avgifter och grafiska riktlinjer finns på www.svanen.se/regelverk/

Efterkontroll

Nordisk Miljömärkning kan kontrollera att dagligvarubutiken uppfyller Svanens krav även efter att licens har beviljats. Det kan t.ex. ske genom besök på plats eller stickprovskontroll.

Visar det sig att dagligvarubutiken inte uppfyller kraven kan licensen dras in.

Kriteriernas versionshistorik

Nordisk Miljömärkning fastställde version 4.0 av kriterierna för Dagligvarubutiker den 21 juni 2023 och de gäller till och med 31 augusti 2027.

Nordisk Miljömärkning beslutade 6 februari 2024 att justera kravet på försäljningsandel ekologiskt och MSC-märkt för svenska butiker. Gränsvärdet för svenska butiker har sänkts från 8 % till 6 %. Dessutom beslutade Nordisk Miljömärkning den 13 februari 2024 att justera kravet på energianalys. Som alternativ till standard EN-16247-1 godkänns även analyser som bygger på nationella riktlinjer. Analyser upp till fem år gamla godkänns i stället för upp till tre år och byggnader som är fem år eller yngre undantas från kravet till de att de passerat fem år. Denna version heter 4.1.

Bilaga 1 Lista på vilka varor som räknas som förbrukningsvaror

I tabellen nedanför definieras det som räknas till förbrukningsvaror. Om en vara inte finns med på listan ska den räknas som sällanköpsvara/specialprodukt. En sakkunnig kan hjälpa till med att avgöra om en vara är en förbrukningsvara om så behövs.

Barn	Hygienprodukter: Hår, dusch, bad, hud, mun, olja
	Blöjor
	Våtservetter, torkservetter, tvättlappar
	Amningsinlägg
	Ska inte räknas som förbrukningsvara: Nappar, nappflaskor, barnbestick och tallrikar, haklappar
Papper	Hushållspapper, toalettpapper, pappershanddukar
	Näsduk
	Servetter
	Kopieringspapper
	Skrivblock, kollegieblock
	Tidningar och tidskrifter
	Kuvert
	Gratulationskort och presentpapper
	Kaffefilter och tefilter
	Ska inte räknas som förbrukningsvara: Rit- och målarböcker, böcker och kvitteringsblock
Kemikalier	Textiltvätt: Tvättmedel, sköljmedel, fläckborttagare, blekningsmedel
	Diskmaskin: Maskintvätt, maskintvättmedel, handdiskmedel, spolglans
	Rengöring: Allrengöring, toalettrensning, sanitetsrensning, ugnrensning, spisrensning, stålull, putsmedel, golvrengöring, golvvård, propplösare och luftfräschare
	Ska inte räknas som förbrukningsvara: Biocider (exempelvis myggmedel)
Rengöringsutrustning	Svampar, disktrasor, diskborstar och trasor
	Mikrofiber: Dukar och moppar (inkl. tillbehör)

Hygien	Intimhygien: Bindor, tamponger, trosskydd, inkontinensskydd, preventivmedel
	Hud och hår: Handtvål, schampo, balsam, duschtvål, intimtvål, badsalt, badskum, hårkurer, hårstyling, hårfärg, hårtoning, permanent, hårvatten, hårborttagning, ansiktsrengöring, kräm, fotvård, solkräm
	Munvård: Tandkräm, tandborste, munskölj, tandpetare
	Bomull: Bomullspinnar, bomull
	Våtservetter
	Deodorant
	Rakning: Skum, kräm, aftershave, rakhyvlar, rakblad
	Kosmetika
	Ska inte räknas som förbrukningsvara: Sårvård
Påsar och kassar	Avfallspåsar, sopsäckar
	För kunden att bära hem varor i: Plastpåsar och pappkassar, shoppingkasse
Engångsartiklar	Bordsdukning: Glas, koppar, tallrikar, bestick, pappersdukar
	Matlagning: Bakplåtspapper, muffinsformar, matfolie, plastfolie, aluminiumfolie, fryspåsar, brödpåsar
Stearinljus	Antika ljus, värmeljus, doftljus, gravljus, tårtljus
Övrigt	Grillkol och grillbriketter
	Batterier: Engångsbatterier, uppladdningsbara batterier, litumbatterier (inkl. de som säljs med laddare)
	Belysning: Energisparlampor, LED, lysrör, halogen
	Grönt: Växter, blommor och blomsterjord